

Redovisning av åtgärdsprogram för rökpipsvamp, 2016– 2022

(Urnula craterium)

Hotkategori: EN

Rapporten har upprättats av
Karin Sandberg, Länsstyrelsen i Västmanland

NATURVÅRDSVERKET

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och deras genomförande är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljö kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljö kvalitetsmålen. Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar också till att bevara arter och naturtyper inom EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv samt att uppnå mål inom Konventionen för biologisk mångfald och i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald.

Åtgärdsprogrammet för rökpipsvamp 2016 – 2022 har koordinerats nationellt av Länsstyrelsen i Västmanlands län. Denna rapport är en redovisning till Naturvårdsverket av genomförda åtgärder och resultat från programperioden. Rapporten innehåller även förslag om programmets eventuella fortsättning.

De konkreta slutsatserna i rapporten speglar författarens bedömningar och är inte en självklar återspeglning av Naturvårdsverkets ställningstagande. Rapporten kommer att användas som ett underlag för Naturvårdsverkets beslut om åtgärdsprogrammets fortsättning.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns på Naturvårdsverkets hemsida: Åtgärdsprogram för rökpipsvamp, ISBN 978-91-620-5825-8

Stockholm februari 2025

Maria Widemo
Chef Artenheten

Innehåll

FÖRORD	3
INNEHÅLL	4
SAMMANFATTNING	5
BAKGRUND	6
VISION OCH MÅL	10
Vision	10
Långsiktiga mål	10
Kortsiktiga mål	10
GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	11
Dialog och samverkan	11
Samverkan	11
Dialog och kommunikation	12
Aktiva åtgärder i fält	12
Datainsamling och analyser	13
Inventering	13
Uppföljning av åtgärder	14
Uppföljning av populationsutveckling	14
Kostnad av genomförda åtgärder	15
RESULTAT AV GENOMFÖRDA ÅTGÄRDER	16
Åtgärder	16
Skydd mot avverkning	16
Restaurering av lokalerna	16
Flytt/införsel av hasselved	16
Populationsutveckling	17
Uppföljning av populationsutveckling	17
Lokaler dör ut	17
SLUTSATSER	18
Måluppfyllelse	18
Har rätt åtgärder genomförts?	18
Utmaningar	18
Förslag till programmets fortsättning	19
PUBLIKATIONSLISTA	20

Sammanfattning

Rökpijsvamp, *Urnula craterium*, är en skålsvamp som vanligtvis bildar sina fruktkoppar från mars till början av maj. Rökpijsvampen är i Sverige knuten till skogsbestånd med inslag av äldre hassel, där den lever saprofytiskt på döda stamdelar, grenar och rötter av hassel. För att arten ska leva kvar i ett område krävs ett kontinuerligt tillskott av döda och eller döende hasselgrenar. Totalt nio län omfattas i dagsläget av åtgärdsprogrammet, från Gävleborg i norr till Kalmar i söder. Den första programperioden sträckte sig 2007–2010. 2010 och 2015 gjordes programredovisningar till Naturvårdsverket.

Programmet har varit nedprioriterat och få insatser har gjorts. Fem län har inte alls arbetat med programmet på grund av nedprioriteringar, endast viss kommunikation med ideella organisationer och kommuner har skett. Endast fyra län har arbetat med programmet, där endast två län (Västmanland och Gävleborg) har arbetat med att genomföra åtgärder på lokalerna, övriga län har arbetat med inventering och samverkan. Utöver det har Dalarnas län genomfört inventeringar. De åtgärder som genomförts är huggning av gran samt utläggning av hasselved.

Även om ingen exakt uppföljning kan göras är den generella trenden att det går dåligt för rökpijsvampen. Vid inventeringar hittas få eller inga nya lokaler. De lokaler som finns sköts i liten utsträckning på grund av att programmet nedprioriterats. Flertalet lokaler är skyddade, men oftast genom biotopskydd, eller utpekade som nyckelbiotoper, vilket innebär att de i praktiken riskerar att påverkas för mycket av avverkningar så att de dör ut från den lokalen.

För få åtgärder har genomförts för att kunna bemöta de hot som finns och på så vis lyfta rökpijsvampen från dess rödlistekategori EN. Under programperioden har kanske till och med artens utbredning och förutsättningar försämrats. Inga av de mål som angivits i programmet är uppfyllda. Målen som finns angivna i programmet är inte omöjliga att uppnå om man kunde avsätta resurser på detta program.

Det koordinerande länet uppfattning är att om programmet fortsatt prioriteras lågt behöver inte mål och åtgärder uppdateras, därför föreslås ii) Förlänga programmet i sin nuvarande form. Om det i framtiden skulle finnas mer pengar inom åtgärdsprogramarbetet och om åtgärdsprogrammet för rökpijsvamp skulle prioriteras högre är det lämpligt att förnya mål och åtgärder enligt iii) Förlänga programmet med uppdatering av åtgärdstabellen.

Bakgrund

Rökpijsvamp, *Urnula craterium*, är en skålsvamp som vanligtvis bildar sina fruktkoppar från mars till början av maj, se figur 1. Optimala förutsättningar för att arten ska bilda fruktkroppar tycks vara sena, nederbördsrika vårar med låga temperaturer.

Figur 1. Rökpijsvampens tidsmässiga uppträdande år 2000–2023 (Källa: Artportalen).

Notera att datumen för fynden i juni - december med stor sannolikhet är felaktigt angivna.

Rökpijsvampen är en saprofytt som i Sverige växer på döda stammar och grenar av hassel i lundar och örtrika granskogar eller i blandskogar med asp och gran. Utomlands finns dock uppgifter om fynd på både bok- och ekkvistar.

Rik tillgång på vatten gynnar bildning av fruktkroppar och därför har man störst chans att träffa på arten efter snörika vintrar med långsam avsmältning. På åtskilliga lokaler finns ett vattendrag vid fyndplatsen. Den höga luftfuktigheten har nog en viss betydelse men troligen är ytavrinningen i eller strax under markytan viktigare för arten.

För att arten ska leva kvar i ett område krävs ett kontinuerligt tillskott av döda och eller döende hasselgrenar. Vid flertalet aktuella lokaler är dock inte problemet bristen på död ved, utan snarast rekrytering och tillväxt av unga hasselskott som i framtiden kan bidra till att nytt substrat bildas. Växtplatserna får således inte var så skuggiga att det hämmar tillväxten av ny hassel, men inte heller så öppna att lokalen snabbt riskerar att torka ut. Se figur 2.

Figur 2. Rökpipsvamp på hasselled i naturreservatet Gullvalla i Västmanlands län, 8 april 2015.

Många av de kända rökpipsvamplokalerna har skydd, oftast i form av biotopskydd, några i form av naturreservat. Flera lokaler är också utpekade som nyckelbiotoper. Se tabell 1.

Tabell 1. Lokaler där rökpipsvamp har noterats något av åren 2005–2023. För de lokaler som har tillkommit efter 2005 har år för första fynd angivits med fet kursiverad stil. Kolumn ”Max (år)” anger högsta antalet räknade fruktkroppar samt vilket år det skedde. Skydd: NR = naturreservat, Nb = nyckelbiotop, NVO = naturvärdeslokal frivilligt avsatt av Sveaskog, - = inget skydd samt ? = osäkert.

Lokal	Kommun	Län	Första fynd	Senast fynd	Max (år)	Skydd
Bydelsbäcken	Uppsala	C	2005	2023	140 (2006)	Nb
Bärsta lund	Uppsala	C	1944	2022	22 (2008)	Nb
Börje sjö - Himrama	Uppsala	C	1997	2023	223 (2010)	Nb
Fiby urskog	Uppsala	C	1931	2014	8 (2010)	NR
Fjällnora	Uppsala	C	1999	2010	42 (1999)	NR
Gåsholmen	Uppsala	C	1994	2010	259 (2006)	NR
Haga ekbackar	Enköping	C	2015	2023	12 (2016)	NR

NATURVÅRDSVERKET

Lilla & Stora Branden	Uppsala	C	1996	2006	19 (2006)	NR
Nötbacken	Uppsala	C	2010	2023	16 (2010)	-
Sjödyn (N om)	Uppsala	C	1955	2006	11 (2006)	Nb
Skyttstensnäs	Uppsala	C	2010	2010	1 (2010)	-
Storskogen, Storstreta	Uppsala	C	1998	2021	38 (2005)	NR
Styggkärret (Hasseldalarna)	Uppsala	C	1996	2023	356 (2006)	NR
Styggkärret (Våtmonvägen)	Uppsala	C	2010	2010	3 (2010)	NR
Åkerhällsmossen	Uppsala	C	2012	2012	9 (2012)	-
Bogetorpsparken	Katrineholm	D	2008	2023	651 (2014)	Nb
Henaredalen	Flen	D	1928	2023	15 (2016)	NR
Laketorp	Strängnäs	D	2007	2019	24 (2007)	Nb
Rocks mosse	Ydre	E	2010	2010	7 (2010)	NR
Visskvarn	Ydre	E	2014	2014	1 (2014)	-
Vibergshultet, Borgsholm	Norrköping	E	1988	2023	104 (2014)	-
Bäckefall	Vimmerby	H	2008	2008	20 (2008)	Nb
Mölarp	Borås	O	2008	2008	2 (2008)	NR
Greveslätten, Önnabo	Askersund	T	1962	2023	175 (1992)	Nb
Dalkarstorp	Västerås	U	2019	2019	1 (2019)	=
Gullvalla	Sala	U	1962	2022	49 (2005)	NR
Hästlösa	Surahammar	U	2001	2023	533 (2008)	Nb/NVO
Klockarbo	Surahammar	U	2008	2023	104 (2008)	NVO
Långsjön	Surahammar	U	2012	2023	74 (2012)	NVO
Nötsjön, Smedsbo	Sala	U	1994	2009	9 (2005)	Nb
Västura hassellund	Surahammar	U	2000	2023	205 (2012)	-
Tjärnäs	Hofors	X	2006	2023	28 (2008)	Nb

I den senaste rödlistan, från 2020, är rökpipsvampen klassad som *starkt hotad* (EN), en klassning som står sig från de fyra föregående upplagorna, från åren 2000, 2005, 2010 och 2015 (ArtDatabanken 2015, 2020, Gärdenfors 2000, 2005, 2010).

Det första åtgärdsprogrammet sträckte sig 2007–2010. 2010 och 2015 gjordes programredovisningar till Naturvårdsverket. Då beslutades att programmet skulle förlängas i sin helhet.

Totalt 10 län (AB, C, D, E, H, O, T, U, X och Y-län) omfattas av de åtgärder som preciseras i åtgärdsprogrammets bilaga 1. På grund av ett äldre fynd i Dalarnas (W) län har även det länet kommit att inkluderas i arbetet.

I Dalarnas och Västernorrlands län har man inte återfunnit svampen trots inventeringsinsatser. I Västernorrland rör det sig förmodligen om en felaktig artbestämning från början, i Dalarna har eftersök gjorts på flera lokaler men svampen är ännu inte funnen. Samtliga län har bidragit med synpunkter och fakta till denna sammanställning. Redovisningen avser perioden 2016–2022.

Vision och mål

Den vision och de mål som nämns i åtgärdsprogrammet för rökpipsvamp 2007–2010 lyder:

Vision

Rökpipsvampen ska ha en gynnsam bevarandestatus, vilket innebär att den finns i livskraftiga populationer i Sverige och att ett tillräckligt antal lokaler är säkerställda för att förhindra ytterligare förluster av artens biotoper.

Långsiktiga mål

- Artens hotkategori har senast år 2015 ändrats från starkt hotad (EN) till sårbar (VU) eller lägre hotkategori.
- Arten ska finnas på minst 40 lokaler senast 2017, varav minst två nya lokaler i respektive Södermanlands, Uppsala, Västmanlands, Örebro och Gävleborgs län. Med nya lokaler avses här de som hittats efter 2005 och som inte finns med i bilaga 2.
- Under perioden 2015–2017 ska rökpipsvampen bilda fruktkroppar på minst 75% av de lokaler där arten setts efter 2005.

Kortsiktiga mål

- Förekomsten av arten på de idag kända lokalerna, där fruktkroppar setts efter år 2005, ska vara ökande.
- Fem nya lokaler för arten finns senast år 2010. Med nya lokaler avses här de som hittats efter 2005 och som inte finns med i bilaga 2.
- Under perioden 2009–2010 ska rökpipsvampen bilda fruktkroppar på minst 50% av de lokaler där arten setts efter 2005.

Genomförda åtgärder

I det här avsnittet ges en kortfattad beskrivning av de åtgärder som har genomförts samt kostnader under åtgärdsprogrammets giltighetstid.

År 2018 fattade Naturvårdsverket beslut om att klassa åtgärdsprogrammet för rökpipsvamp i kategorierna beredskapsprogram samt områdesskydd och förvaltning. Det innebär att artens status anses övervakas inom andra verksamheter och att det ska finnas ett beredskapsläge hos Länsstyrelsen för att kunna sätta in åtgärder vid behov, samt att områdesskydd eller förvaltning inom skyddade områden är viktiga verktyg för att förbättra artens status. Eftersom programmet varit nedprioriterat har inte många åtgärder genomförts.

Fem län (Stockholm, Södermanland, Östergötland, Kalmar och Västra Götaland) har angivit att de inte alls arbetat med programmet på grund av nedprioriteringar, endast viss kommunikation med ideella organisationer och kommuner har skett.

I Dalarna har man trots eftersök inte hittat svampen och därför inte kunnat arbeta med den. I Västernorrland verkar det som att rapporteringen som tidigare fanns på Artportalen var fel. Länsstyrelsen har gjort inventeringar på lokalen som varit utpekad (även på andra tänkbara ställen) men ingen svamp har hittats. Efter samtal med mykologerna i länet rör det sig förmodligen om en felaktig rapportering.

Endast fem län (Uppsala, Örebro, Västmanland, Dalarna och Gävleborg) har arbetat med programmet, där endast två län (Västmanland och Gävleborg) har arbetat med att genomföra åtgärder på lokalerna, övriga län har arbetat med inventering och samverkan. De flesta åtgärderna är rapporterade i SkötselDOS och de flesta inventeringarna är rapporterade i Artportalen.

Jämfört med de åtgärder som står föreslagna i Bilaga 1 i programmet så är det mest områdesskydd och översyn av planer som inte genomförts.

Länsstyrelsen i Västmanland som är nationell koordinator för åtgärdsprogrammet har inte lagt stort arbete på koordineringen eftersom programmet varit lågt prioriterat.

Dialog och samverkan

Samverkan

I tre av länen som inte arbetar alls med arten har ändå inventeringar utförts av andra aktörer; Norrköpings kommun i Östergötland och privatpersoner/mykologer i Stockholms och Västra Götalands län. Länsstyrelserna har ett gott samarbete med dessa aktörer. I Uppsala har ideella föreningar varit med på ett fältbesök tillsammans med länsstyrelsen.

Norrköpings kommun har utsett rökpipsvamp till en av flera kommunala ansvarsarter och inventerar därför själva arten. De har även planer på hur de ska jobba vidare med arten i sin kommun.

Både Västmanlands län och Gävleborg län har god kommunikation med Skogsstyrelsen. I Gävleborg län så ser Skogsstyrelsen även över möjligheten att skydda en av lokalerna eftersom den är för liten för att bilda naturreservat.

Dialog och kommunikation

I Örebro län pågår en dialog med markägaren till deras enda lokal, Sveaskog. Sveaskog genomförde även åtgärder på lokalen under förra programperioden. Även i Västmanlands län har kommunikation skett med Sveaskog som är markägare till flera lokaler.

Länsstyrelsen i Västmanland har även dialog med andra markägare.

Eftersom många lokaler endast är skyddade med biotopskydd utan skötselplan och med snäva avgränsningar fungerar inte alltid skyddet för att bevara rökpipsvampen. På två lokaler i Västmanlands län har habitatet förstörts i samband med avverkning. Vid avverkningen har endast det utritade hasselbeståndet sparats med ett fåtal granar omkring som buffert. Följden har blivit ett litet hasselbestånd som står mitt på ett hygge. Flera fina hasslar har hamnat öppet och flera av granarna i kanten har blåst omkull, vilket har minskat det redan lilla området ytterligare. Markvattnet och fuktigheten på lokalen har påverkats och givit en torrare miljö vilket är ofördelaktigt för rökpipsvampen. Inga rökpipsvampar kunde hittas i samband med återbesök efter de båda avverkningarna. På dessa lokaler finns en överhängande risk att förekomsten kommer att försvinna. Återigen visar det på vikten att ta till ett än större skyddsområde runt de viktigaste bestånden.

I Uppsala län sker en intern kommunikation vid avverkningar i närheten av en lokal. Oftast är föreslagna skyddszoner och försiktighetsmått tillräckliga.

Aktiva åtgärder i fält

Eftersom programmet varit nedprioriterat har få aktiva åtgärder genomförts. Flera länsstyrelser ser behovet av att genomföra åtgärder, främst genom att ta bort gran men även att förstärka med hasselved på vissa lokaler. Utläggningen av hasselved syftar till att hålla rökpipsvampen kvar på lokalen till dess att hasselbeståndet återhämtat sig i och med borttagning av gran. Endast två län har angivit att de aktivt arbetat med åtgärder på lokalerna.

I en lokal i Västmanland, Hästlösa, har skogen öppnats upp i luckor för att öka ljusinsläpp samt hasselplantor (50–60 stycken) och döda hasselpinnar har tillförts från närliggande lokaler. Åtgärden rör en yta av ca 3 ha.

I Gävleborgs län har man på en av lokalerna, Tjärnäs, ökat substrattillgången genom att placera hasselgrenar i lämpliga lägen i närhet till kända växtplatser. Grenarna har tagits från olämpliga lägen (t.ex. ovanpå sten mm) och flyttats så att grenarna numera får bättre markkontakt. Marken i området är stenig och mycket av de grenar/stammar som dör naturligt lägger sig ovan på stenar. För att substraten ska vara lämpliga för rökpipsvamp måste grenarna i många fall flyttas så de får bättre markkontakt.

I Gävleborg, på lokalen Storön, har stora volymer gran runtom hasselbestånden avverkats 2021. Det finns förhoppningar att det kan ske föryngring av hassel på lokalen när den fått mer ljusinsläpp. Det förutsätter dock föryngring av hassel inte betas.

Datainsamling och analyser

Inventering

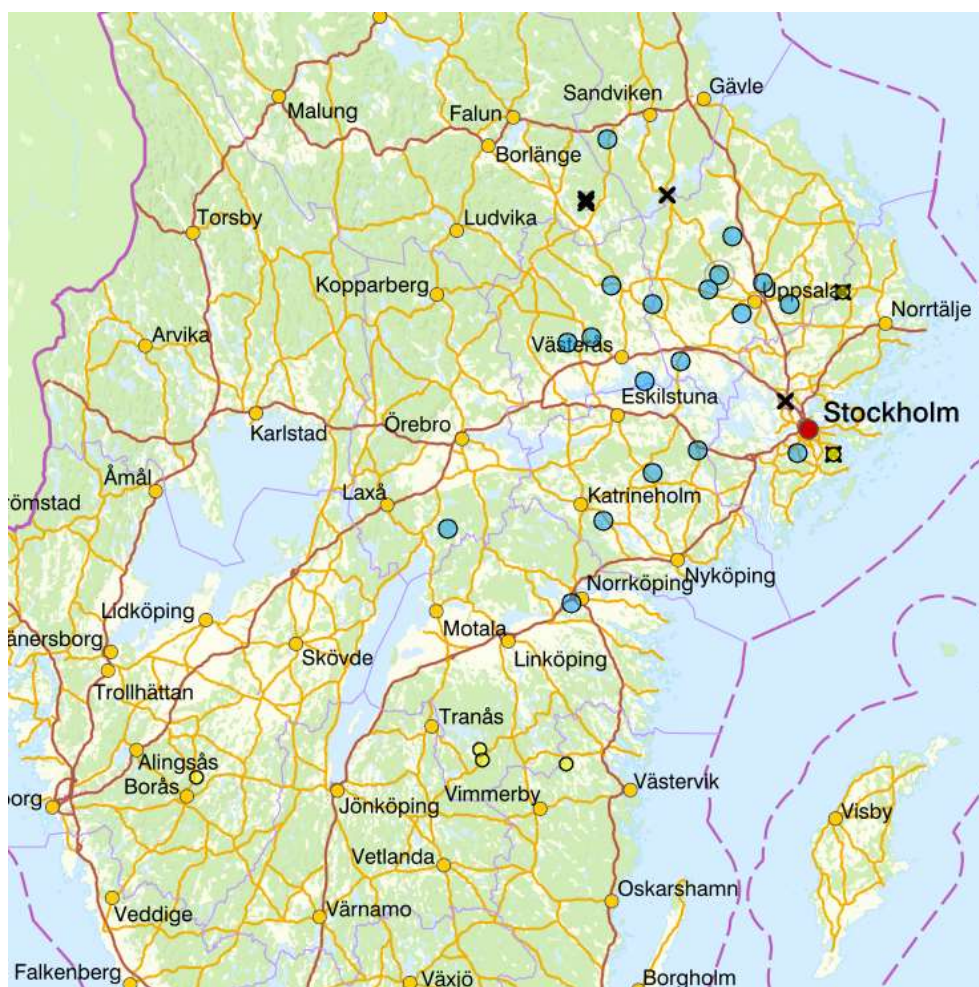
Eftersom åtgärdsprogrammet har varit nedprioriterat har få inventeringar genomförts under nuvarande programperiod. Två län (Uppsala och Västmanlands län) har genomfört inventeringar på ett urval av lokalerna. I Gävleborgs län har den ena, mest nutida lokalen följts upp.

I Dalarnas län har man genomfört ett omfattande eftersök av arten, men inte funnit någon lokal.

I tre län (Södermanlands, Örebro och Kalmar län) har inte genomförts någon inventering alls. I tre av länen som inte arbetar alls med arten har ändå inventeringar utförts av andra aktörer; Norrköpings kommun i Östergötland och privatpersoner/mykologer i Stockholms län och Västra Götalands län.

De flesta fynden är inlagda i artportalen, av de som inte är inlagda är det främst icke-fynd som inte är inlagda. Se figur 3.

De flesta länen räknar med att de lokaler som hittats är de som finns, ytterligare några lokaler är säkerligen fortfarande oupptäckta, men det är förmodligen inte många.

Figur 3. Fynd av rokpipsvamp inlagda i Artportalen 2000–2023. x = ej återfunnen, Blå punkter visar kluster av observationer, gula punkter enstaka fynd.

Uppföljning av åtgärder

I Gävleborgs län har utlagda grenar kontrollerats och i vissa fall har nya fruktkroppar observerats på den utlagda veden.

I Västmanland följs regelbundet etableringen av inplanterade hasselplantor på en lokal upp. De flesta tycks klara flytten ganska bra, men det tar tid innan de blir lämpliga som substrat för rokpipsvamp.

Uppföljning av populationsutveckling

Det är mycket svårt att följa upp populationsutvecklingen på lokalnivå eftersom antalet fruktkroppar fluktuerar mycket mellan olika år. Uppföljningen måste därför ske på en aggregerad nivå för att få pålitliga resultat. Detta kan inte göras för tillfället eftersom vi har för få inventeringar att bygga en analys på.

Under perioden 2016-2023 har två lokaler nyupptäckts, Dalkarstorp i Västmanlands län och Haga ekbackar i Uppsala län. Under samma tid har svampen

ej återfunnits vid senaste besöket på tre lokaler. Fjällnora och Gåsholmen i Uppsala län, samt Nötsjön -Smedsbo i Västmanlands län. Visserligen kan svampen fortfarande finnas kvar på dessa lokaler, men lokalerna har förändrats av avverkning eller granbarkborreangrepp så chansen till återfynd är inte så trolig. Detta betyder att svampen försvunnit från fler lokaler än som den upptäckts på. En oroväckande trend.

Kostnad av genomförda åtgärder

Den totala kostnaden för genomförda åtgärder som bekostats via NV-ÅGP under programperioden 2016–2022 har uppgått till 99 967 kr (Tabell. 2). Utöver det har åtgärder som bekostats av andra finansörer genomförts till en kostnad av ca 50 000kr. De andra finansörerna består av Sveaskog, Skötselslaget, kommunala medel.

Tabell 2. Kostnader för åtgärdsprogrammet för rökpipsvamp åren 2016-2022

Åtgärd	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Totalt
Dialog & samverkan samt övergripande koordinering	30 025	1 500	0	245	0	0	0	31 770
Aktiva åtgärder i fält	0	0	0	2 401	977	0	1 078	4 456
Datansamling & analyser	764	5 025	21 575	11 410	10 179	12 232	2 556	63 741
<i>Total uppskattad kostnad för åren 2016-2022</i>	30 789	6 525	21 575	14 056	11 156	12 232	3 634	99 967

Resultat av genomförda åtgärder

I det här avsnittet redovisas resultatet av de åtgärder som har genomförts under åtgärdsprogrammets giltighetstid.

Eftersom programmet varit nedprioriterat och näst intill inga åtgärder genomförts är det svårt att dra slutsatser av resultatet. Några slutsatser kan dock dras.

Åtgärder

Skydd mot avverkning

Skydd mot skogsbruksåtgärder är nog den enskilt viktigaste åtgärden som kan göras. Även om hasseln sparas men alla omkringliggande granar tas bort så påverkas markhydrologin så pass mycket att detta påverkar rökpipsvampen. Detta har blivit ett större hot på senare år när granbarkborren spridit sig. Dels genom att granarna runt ett hasselbestånd dör, dels för att man i en del fall tar bort alla granar i ett område med granbarkborreangrepp oavsett om de står i eller nära skyddat område och oavsett om de är angripna eller ej.

Skydd av områden har främst genomförts genom frivilliga avsättningar från olika markägare. Detta har skett efter dialog med länsstyrelsen. Ett konkret bevis på att dialog och samordning har en stor betydelse för arten.

Flera lokaler saknar skydd och det finns risk för att dessa lokaler avverkas. Även skyddade lokaler riskerar att avverkas, vilket har hänt i t.ex. Västmanlands län. Detta är ett hot som är svårt att påverka/kontrollera inom ÅGP-verksamheten.

Restaurering av lokalerna

Detta görs genom att öppna upp för att öka ljusinsläpp (få liv i hassel) och eventuellt tillförsel av hassel där behovet är påtagligt. Vid uppföljning av dessa åtgärder i Örebro, Västmanland och Gävleborgs län kan man se att det har en positiv inverkan på hasseln. Men det tar tid innan de blir lämpliga som substrat för rökpipsvamp.

Flytt/införsel av hasselved

I Västmanland har man flyttat in hasselved till en lokal. I Gävleborg har man flyttat ved inom lokalen från torra platser t.ex. ovanpå stenar till områden med markkontakt. Vid en uppföljning har detta visat sig ge effekt och flera av de flyttade pinnarna har numera fynd av rökpipsvamp. Denna åtgärd syftar främst till att kortsiktigt behålla svampen vid en lokal, samtidigt som andra åtgärder görs för att gynna lokalen i stort.

Populationsutveckling

Uppföljning av populationsutveckling

Det är mycket svårt att följa upp populationsutvecklingen på lokalnivå eftersom antalet fruktkroppar fluktuerar mycket mellan olika år. Uppföljningen måste därför ske på en aggregerad nivå för att få pålitliga resultat. Detta kan inte göras för tillfället eftersom vi har för få inventeringar att bygga en analys på.

Lokaler dör ut

Även om ingen exakt uppföljning kan göras är den generella trenden att det går dåligt för rökpipsvampen. Under senaste programperioden har endast två nya lokaler hittats samtidigt som tre lokaler har dött ut.

De lokaler som finns sköts i liten utsträckning på grund av att programmet nedprioriterats. Detta tillsammans med att granbarkborrar angriper granar vid lokalerna och att gränsdragningarna för skydden är för snävt tilltagna leder till att för många av de skyddande granarna försvinner och att lokalerna torkas ut. Vilket i sin tur kan leda till att ännu fler lokaler dör ut.

Slutsatser

I det här avsnittet redovisas en kortfattad bedömning av genomförda åtgärder och måluppfyllelse, samt rekommendation om programmets eventuella fortsättning.

Den viktigaste slutsatsen efter denna genomgång är att för lite åtgärder har genomförts för att kunna bemöta de hot som finns och på så vis lyfta rökpipsvampen från dess rödlistekategori EN. Under programperioden har några lokaler troligtvis utgått, och få nya har hittats samtidigt som förutsättningarna för arten har försämrats på befintliga lokaler.

Måluppfyllelse

På grund av att man jobbat mycket lite med detta program är inga av de mål som angivits i programmet uppfyllda. Målen som finns angivna i programmet är inte omöjliga att uppnå om man kunde avsätta resurser på detta program.

Har rätt åtgärder genomförts?

Av de åtgärder som genomförts så har det varit rätt åtgärder som är skydd av lokaler i form av frivilliga avsättningar och skötsel av lokaler i form av uthuggning av gran och tillförsel av hassel. Det finns inget behov av andra åtgärder än de som står i programmet.

Utmaningar

En övergripande utmaning är granbarkborrens ökning i landet. Detta påverkar flera lokaler då granar riskerar att huggas ner eller dö i anslutning till lokalerna vilket oftast påverkar markhydrologin negativt för rökpipsvampen.

En annan utmaning är att inte alla lokaler är skyddade samt att de skyddade områdena är alldeles för små och blir ganska sårbara då avverkningar görs i nära anslutning. Mikroklimatet, vilket är en förutsättning för arten, riskerar att förändras radikalt vid en avverkning. Se figur 4.

Figur 4. En nyckelbiotop med rökpipsvamp som har spolierats som en följd av en alltför närgången avverkning. Vid avverkningen borde större hänsyn ha tagits mot nyckelbiotopen, till exempel genom att upprätta en skyddszon runt denna. Nötsjön i Sala, Västmanlands län, 7 maj 2013.

Förslag till programmets fortsättning

Flera län som inte har arbetat med arten har ingen synpunkt om programmets framtid. Av de som har kommit in med en synpunkt är alla överens om att programmet ska fortsätta. Antingen i oförändrad form eller med en uppdatering av mål och åtgärder för att skapa konkreta målsättningar för nästkommande programperiod samt att uppdatera målären.

Förslag på ny åtgärd skulle i så fall vara en studie gällande viktiga parametrar för rökpipsvamp och jämförelse mellan kända lokaler. I en ny åtgärdstabell skulle denna studie tas med som en kunskapsuppbyggande åtgärd. Åtgärderna skulle också kunna uppdateras så att de gäller på rätt lokaler.

Det koordinerande länet uppfattning är att om programmet fortsatt ska vara lågprioriterat behöver inte mål och åtgärder uppdateras, därför föreslås ii) Förlänga programmet i sin nuvarande form.

Om det i framtiden skulle finnas mer pengar inom åtgärdsprogramarbetet och om åtgärdsprogrammet för rökpipsvamp skulle prioriteras högre är det lämpligt att förnya mål och åtgärder enligt iii) Förlänga programmet med uppdatering av åtgärdstabellen.

Publikationslista

Fasth Tomas, 2017, Uppföljning av rökpipsvamp 2017 Norrköpings kommun

Fasth Tomas, 2016, Uppföljning av rökpipsvamp 2016 Norrköpings kommun